

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך לג, תשמ"ב

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

על מחסנים וחנויות

בלשונות שונות אין מלה מיוחדת לבית-ממכר סחורות לציבור. בעברית יש שם כזה, והוא חנות, ויש מי שמעדיף את צירוף המלים בית-מסחר, הנחשב משום-מה ליותר יוקרתי. הלשון העברית אימצה את המלה מחסן, הלקוחה מן הערבית, כשם למקום לשמירת סחורות, לא למכירתן; ובכך בחנות יכול להיות מחסן.

מן הדין להעיר, שהפועל, שפירושו "שם במחסן", הוא החסין, ולא "אחסן", שנוצר מתוך חיקוי הפועל אכסן, הגזור מן אכסניה, שהיא מלה ממקור יבני.

בצרפתית נקלטה המלה הערבית והפכה ל-magasin, ומונח זה משמש למחסן וגם לחנות. הוא עבר לאנגלית כ-magazine, אולם רק בשימושים מיוחדים, כגון מחסן לנשק או לחומר-נפץ. הוא משמש גם כשם לקופסה להחזקת פריטים כגון תחמושת לנשק חם, המוצאים אחד-אחד בשעת השימוש, והנקראת בעברית מחסנית. שימוש נוסף של magazine הוא כשם לכתב-עת, כעין כל-בו של מאמרים על נושאים מגוונים. מלה זו, בפתיה האנגלי, אומצה, במובן זה, בצרפתית.

באנגלית מחסן נקרא store, וזאת הרחבת השימוש של המלה, שמשמעה המקורי היה מאגר של דברים. באנגלית בריטית חנות היא shop — שימוש מיוחד של מלה שפירושה המקורי הוא בניין פשוט (בגרמנית Schuppen הוא

סככה) — והיא משמשת גם כשם לבית-מלאכה (המונח הוא workshop, הוא מתקצר ל-shop בצירופים כגון machine store, בשם לחנות, ב-shop). בארה"ב משתמשים ב"פ במלה store בשם לחנות, וזאת מפני שבמושבות הבריטיות שמעבר לים — וארה"ב היו מושבה בריטית — לא היו בתי-מסחר, והקניות נעשו שם במחסני הסוחרים. מזה נובע, שעד היום הזה נמכרים ספרים בלונדון ב-bookshop, ובניו-יורק — ב-bookstore.

השפעת השימוש הזה בשם store מורגשת גם בעברית. בתל-אביב הייתה קיימת חנות לכלי-נגינה ולתווים, שבעליה קרא לה "מחסן מוסיקלי".

מעניינים גלגולי המלה היונית apotheke, שפירושה "מחסן", והיא נקלטה בשפות שונות בשינויי צורה משונים. בגרמנית היא נשתמרה בצורתה המקורית, והיא שם לבית-מרקחת.

האיטלקית הפכה אותה ל-bottega, וזאת חנות, ב"פ חנות קטנה, וגם אולפן של צייר, שהיה מצוי במבנה הדומה לחנות. זה גם פינזי לכלל הלומדים ועובדים באולפן, כלומר האסכולה של האמן.

בצרפתית המלה היא boutique. זה היה עד לפני שנים מעטות פינזי לחנות קטנה ובד"פ עלובה למדי. בשנים האחרונות עלתה קרנה: היא משמשת לחנות בגדים קטנה, אבל מובחרת, ובכל השפות נקלטה במובן זה ונחשבת כשם כבוד לחנות.

בספרדית המלה bodega היא שם למרתף יין או למקום לממכר יין.

בשפות שונות קיימות פשם מיושן לרוקח מלים, הגזורות
מן המלה *apothecarius*, שהוא "חנוני" פלטינית המאוחרת.
כך בצרפתית *apothicaire*, באנגלית *apothecary*.

במקורותינו יש אפותיקי במובן מחסן, אולם מלה זו
משמשת בד"פ במובן משכנתא, ושימוש זה נמצא גם בעברית
של ימינו ("הבנק האפותקאי") זה גלגול של מלה יונית
אחרת: *hypothèque*.

המלה היגנית *theke* גזורה מפועל, שמשמעו "שם",
ומציינת מקום או חפץ לשם בו דברים, והיא נקלטה בעברית
כתיק. זה חלקם השני של מונחים שונים, ביניהם *apothéke*
ו-*bibliothèque* (ביגנית תיבה לספרים, ובלשונות ימינו ארון
לספרים, חדר או בניין לספרים וגם אוסף ספרים). לא כן
במלה שפירושה "משכנתא", אולם חלקה השני גזור אף הוא
מאותו פועל יוני.

בדומה ל-*bibliothèque*, שפירושו אוסף ספרים, נוצר
בצרפתית לפני ארבעים שנה המונח *discothèque* במובן
אוסף של תקליטים. משום־מה ניתן מונח זה למקום, שבו
מושמעים תקליטים ושבו אפשר גם לרקוד, וזה מקום
להרקדת צעירים, גם אם אין מושמעת בו מוסיקה מוקלטת
על גבי תקליטים. הפתיב בעברית היה צריך להיות דיסקוֹתֶקָה,
ולא "דיסקוֹטֶק".

קיים גם המונח פֶּוֹנוֹתֶקָה פשם למקום, שנשמרות בו
הקלטות של נגינה, של נאומים וכיו"ב. מאחר שהקלטתם
נעשית על-גבי סרטים מגנטיים, המלה "דיסקוֹתֶקָה"
פסולה מעיקרה לעניין זה.

הפּוֹנוֹתָקָה היא אפוא כּעֵין ארכיון של הקלטות. בדומה לה יש ארכיון של סרטי קולנוע, ואותו הולם השם סינמָתָקָה שניתן לו. למרבה הצער, הוא שופש ל"סינמטק". אפשר להספיק להפיכת השם מנקבה לזכר, אולם אין להשלים עם החלפת האות ת' בט'.

יוסף בן-נון

על התקשורת

תקשורת הוא תרגום של communication. במילוןו של אבן-שושן כתוב: "תְּקֻשָּׁרַת — קומוניקציה, כלל הפעולות הנעשות לשם קשר עם הזולת ולהעברת ידיעות ממקום למקום, כגון: טלפון, טלגרף, רדיו, איתות וכיוצא בזה: תקשורת המונים, אמצעי תקשורת. הלשון משמשת כלי-תקשורת עיקרי בין אדם לחברו".

לא תמיד הולמת הגדרה שבמילון כללי כשל אבן-שושן את משמעו של מונח, כפי שתופסים אותו אנשי-המקצוע. בנידון שלפנינו סבורני, שהפתוב בערך שהועתק לעיל עשוי לספק גם את העוסקים בתקשורת, פסיכולוגים ומהנדסים כאחד. בכל זאת אנשי המקצוע אינם מהססים לקלוט ביטויים, שיש בהם סטייה מן הדיוק הסמנטי, כגון צירופי המלה תקשורת, שאני מוֹתַח ביקורת עליהם להלן.

א. משרד התקשורת. — לפני מספר שנים הוחלף שמו של משרד הדואר למשרד התקשורת. לאמתו של דבר אין השם החדש טוב מקודמו. השירותים של המשרד הם גם